

Inventarisatie van de Kluut in de Delta in 1974

Door René B. Beijersbergen

Inleiding

In 1969 werd het broedbestand van de Kluut in Nederland geschat op ca 4200 paar (Tjallingii 1970). Van deze ca 4200 paar kwamen jaarlijks 1800 paar in Zuidwest-Nederland tot broeden.

In de periode 1969-1974 heeft Zuidwest-Nederland, landschappelijk gezien, ingrijpende veranderingen moeten ondergaan als gevolg van de Delta- en Rijn/Scheldewerken. Voor de Kluut blijken grote veranderingen in het landschap vaak funeste gevolgen te hebben op het broedbestand. Plaatsen waar enkele decennia geleden nog grote aantallen Kluten voorkwamen, en waar de soort thans vrijwel verdwenen is, zijn: Ventjagersplaten en Brielse Gat (door uitbanning van getij), de Beer en het Sloegebied (industrievestigingen) en de Scheelhoek en de Braakman (toename van vegetatie).

Het lijkt daarom nuttig na te gaan wat voor invloed de Delta- en Rijn/Scheldewerken op het broedbestand van de Kluut hebben gehad. Het geïnventariseerde gebied wordt in het noorden begrensd door de Nieuwe Waterweg en Oude Maas tot de Moerdijkbruggen, oostelijk werd de lijn Moerdijk, Nieuw-Vossemeer, Bergen op Zoom en Ossendrecht aangehouden.

Methode van inventariseren

In middelgrote en grote kolonies (vanaf ca 25 paar) werd het aantal nesten geteld of geschat, terwijl elders door het tellen van alarmerende Kluten het aantal broedparen kon worden vastgesteld.

Gegevens omtrent het voorkomen in Zeeuws-Vlaanderen werden opgevraagd bij de vogelwacht 'De Steltkluut'.

Aantallen uit de terreinen van de Schouwse vogelwacht en van de stichting 'De Beer' werden overgenomen uit de desbetreffende jaarverslagen.

Gegevens van de Grevelingen zijn overgenomen uit een intern verslag van het Staatsbosbeheer uit 1974. Dit verslag kwam tot stand door samenwerking van de Dienst der Domeinen, Staatsbosbeheer, en de Deltadienst van Rijkswaterstaat afd. milieuonderzoek.

Het aantal broedende Kluten van Walcheren werd overgenomen uit de KNNV-mededeling, de 'Avifauna van Walcheren' (1969).

Verlies en verstrooiing van voedsel- en broedgebieden zijn de belangrijkste oorzaken van de achteruitgang van de Kluut.

Foto: René Beijersbergen

**Kluut contra
Tureluur,
Het Horntje,
Texel, juni 1971.
Foto: J. den Bes-
ten.**

Landschappelijke veranderingen

In chronologische volgorde vonden de volgende veranderingen plaats:

- 1) De afsluiting van het Haringvliet in november 1970.
- 2) De afsluiting van de Grevelingen in mei 1971.
- 3) Het indijken van de schorren ten behoeve van de aanleg van het Rijn/Scheldekanaal. Deze voormalige schorren, tussen Sint Philipsland en Tholen, en aan de oostkant van Zuid-Beveland, zullen vermoedelijk binnen afzienbare tijd worden ontgonnen en voor landbouwdoeleinden worden gebruikt. Gedeeltelijk is dit reeds gebeurd ten oosten van Tholen bij Nieuw-Vossemeer.
- 4) Het verloren gaan van broedgebieden langs de Westerschelde door het op deltahoogte brengen van de dijken.
- 5) De toenemende recreatie.

De gevolgen van deze veranderingen op het broedbestand van de Kluut worden hieronder nader toegelicht.

1) De afsluiting van het Haringvliet heeft er toe geleid, dat de Kluut zijn bolwerk in de Delta heeft verloren. Het verloren gaan van de Ventjagersplaten als voedselgebied in voor- en najaar en o.a. de Scheelhoek als broedplaats moet dan ook als een groot verlies worden gezien. Op de Ventjagersplaten werden in augustus 1966 7700 Kluten gezien, terwijl in de zelfde periode in 1972 en 1973 slechts 1000 Kluten werden geteld.

Soms kunnen nog grote aantallen Kluten op de Ventjagersplaten worden gezien. Op 23 juli 1972 werden 2500 Kluten geteld, op 29 juli nog maar 125. Hieruit blijkt duidelijk dat een aantal factoren, die de Ventjagersplaten voor 1970 zo geschikt maakten voor Kluten, nu niet meer aanwezig zijn. Een deel verblijft nog maar zeer kort op de Ventjagersplaten, terwijl het overgrote deel vermoedelijk sneller doortrekt.

Uit wadvogeltellingen van de Deltadienst afd. Milieuonderzoek bleek, dat de Kluut nog geen alternatief heeft gevonden voor de Ventjagersplaten. Bij een telling in september 1972 werden 1600 exemplaren geteld, terwijl het hoogste aantal Kluten voor oktober 1160 exemplaren was. In de winter van 1972-1973 bleven 117 Kluten overwinteren. Deze aantallen gelden voor de hele delta.

2) Voor de afsluiting van de Grevelingen kwamen op de slikken van Flakkee jaarlijks enige tientallen paren tot broeden. Ook op de Hompelvoet was de Kluut broedvogel in klein aantal (J. Beijersbergen 1974). Na de afsluiting heeft de Kluut zich in het gebied binnen Brouwersdam en Grevelingendam sterk uitgebreid. In 1972 en 1973 kwamen hier resp. 80 en 175 paar tot broeden. In 1974 werden zelfs 278 broedparen in het Grevelingenbekken geteld.

Het aantal broedparen van Schouwen liep terug van 378 paar in 1967 tot 209 paar in 1974. Ook de reservaten in het Veerse Meer (Middelplaten en Goudplaat) bleken minder aantrekkelijk voor de Kluut te worden. In 1969 broedden hier ca 100 paar terwijl in 1973 hier 57 paren geteld werden.

Mogelijk dat de toename in de Grevelingen hiermee in verband staat.

3) De schorren die ten behoeve van het Rijn/Scheldekanaal zijn ingedijkt herbergen redelijke aantallen Kluten. In 1974 kwamen hier ongeveer 200 paar tot broeden. Deze broedplaats is echter maar tijdelijk.

4) Door dijkverhogingen langs de Westerschelde zijn reeds enkele inlagen verdwenen. De inlagen bij Hoofdplaat en Ellewoutsdijk zullen voor een belangrijk deel verloren gaan. Het potentieel broedgebied van de Kluut wordt hiermee weer aanmerkelijk verkleind.

5) Ten aanzien van de recreatie kan worden opgemerkt, dat in veel terreinen die voor het publiek toegankelijk zijn, nogal eens verstoring plaatsvindt van de broedvogels. De Kluut blijkt voor deze verstoring zeer gevoelig te zijn. Het veelvuldig verstoren van legfels van de Kluut komt voor in sommige delen van het Grevelingen (randgebieden) langs het voormalig Brielse Gat en de Westplaat voor de Maasvlakte.

Resultaten

De resultaten van deze inventarisatie zijn samengevat in tabel A.

Tabel B geeft de aantallen broedparen van de Kluut in de verschillende broedgebieden weer.

Tabel A

Voorne	22 paar	Tholen	114 paar
Goeree	31 paar	Noord-Beveland	20 paar
Flakkee	30 paar	Veerse Meer	120 paar
Grevelingen	278 paar	Walcheren	50 paar
Schouwen	209 paar	Zuid-Beveland	175 paar
Sint Philipsland	6 paar	Zeeuws-Vlaanderen	ca. 250 paar

Tabel B

Schorren en andere buitendijkse gebieden 268 paar (20%).

Afgesloten zeearmen 398 paar (30,5%).

Inlagen en binnendijkse kreken 364 paar (28%).

Akkerland 64 paar (5%).

Opspuitterreinen en andere tijdelijke broedgebieden 217 paar (16,5%).

Met zekerheid werd het broeden vastgesteld van ca 1300 paar.

Sommige terreinen (o.a. Slijkplaat, opspuitterreinen Moerdijk) konden niet of niet nauwkeurig worden geïnventariseerd. Op grond hiervan kan worden aangenomen, dat in 1974 ca 1400 paar Kluten in de delta hebben gebroed.

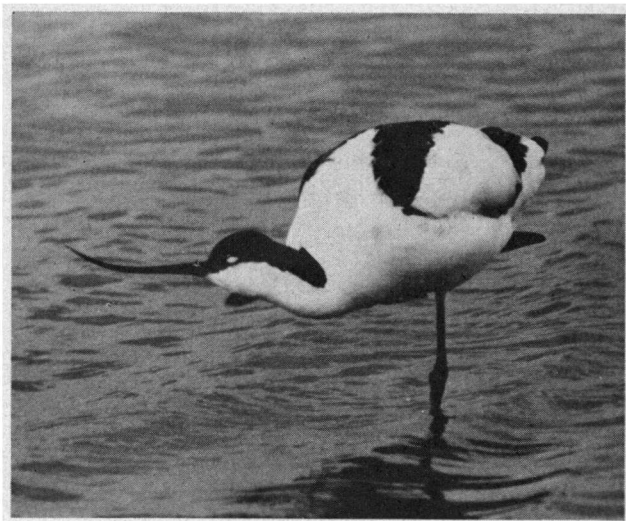
Vergeleken met 1969 is het broedbestand van de Kluut in de delta met ruim 20% achteruitgegaan. In deze periode is het aantal pleisterende Kluten in het najaar echter met 80% afgenomen. Van ca 8000 exemplaren in 1969 tot 1600 exemplaren in 1972. Anderzijds is de Kluut in de nieuwe polder Zuidelijk Flevoland sterk toegenomen. Augustustellingen leveren hier ca 4000 exemplaren op. In 1972 kwamen in deze polder 800 paren Kluten tot broeden, terwijl Tjallingii voor 1969 voor de IJsselmeerpolders 230 broedparen opgeeft. Mogelijk is hier sprake van een verplaatsing door verslechterde foeragemogelijkheden in de delta naar de tijdelijk gunstige voedselgebieden in de polder Zuidelijk Flevoland.

Bedreigingen en aanbevelingen voor de toekomst

De hoogspanningsleiding over de zuidelijke Ventjagersplaat eist een groot aantal slachtoffers, waaronder relatief veel Kluten. In de periode van 5 tot 11 juni 1974 vond ik hier elf dode, volwassen Kluten, waarschijnlijk broedvogels aldaar.

Ten gevolge van het botulismus stierven in juli 1973 op de Westplaat bij Oostvoorne meer dan 30 Kluten, waaronder 25 vliegvlugge pulli. Omstreeks die tijd pleisterden ca 200 Kluten op de Westplaat. Op de noordelijke Ventjagersplaat werden twee dode Kluten gevonden, die door bovengenoemde ziekte zijn gestorven.

**Kluut, Industrieterrein Moerdijk,
18 november 1973
Foto: H. v. d. Sanden**

Waren bovenstaande bedreigingen nog van plaatselijke aard, de versterking van voedsel- en broedgebieden zal door de toenemende recreatie steeds meer toenemen. Het verdient dan ook aanbeveling, rust- en broedgebieden van voldoende grootte voor de Kluut te reserveren. Andere kwetsbare vogels, zoals sterns en plevieren, zouden hier ook van kunnen profiteren.

Als mogelijkheden noem ik: De geïsoleerde platen van de Grevelingen schijnen aan de factor rust te voldoen. Slechts op grotere platen, Hompelvoet, Veermansplaat en Stampersplaat, treedt in het hoogseizoen, nabij de aanlegsteigers, verstoring op. In de randgebieden, Slikken van Flakkee, Kabbelaarsbank en Plaat van Oude Tonge treedt echter vaak verstoring op.

Door de afsluiting zijn in het Grevelingenbekken een groot aantal broedgebieden voor de Kluut beschikbaar gekomen. Er zijn een aantal kleinere platen, die door regelmatige opstuwing van het zoute grevelingenwater door de wind, slechts met een korte, zoutminnende vegetatie worden bedekt. Zelfs op de grotere platen zijn grote slikken dusdanig laag gelegen, dat geregelde overspoeling plaatsvindt, waardoor de vegetatie geremd wordt.

De schorren, ingedijkt ten behoeve van het Rijn/Scheldekanaal, herbergen een rijke vogelbevolking, waarvan de grote aantallen Kluten in het oog springen. Dit brakwatermilieu, kenmerkend voor de Kluut, komt ongeveer overeen met dat van de Schouwse Inlagen. Het is daarom aan te bevelen deze gebieden op de zelfde manier te beheren; namelijk als natuurgebied.

Zoals bij vrijwel alle vogels die in aantal achteruit gaan of sterk bedreigd worden zijn de belangrijkste oorzaken hiervoor: het verloren gaan van foerageer- en broedgebieden, om welke redenen dan ook, en verstoring van de broedplaatsen door een te intensieve recreatie. Indien bovenstaande bedreigingen geen halt worden toegevoerd kan een verdergaande achteruitgang van het broedbestand van de Kluut in de delta worden verwacht.

● René B. Beijersbergen, Schipborgstraat 71, 's-Gravenhage.

LITTERATUUR:

Beijersbergen, J. (1972): Vergelijkende vogelwaarnemingen op de Hompelvoet in 1971 n.a.v. de afsluiting van de Grevelingen. De Levende Natuur 75: 5 - 12.

Deltawerken (1974): Driemaandelijks Bericht; februari 1974.

Rijksdienst voor IJsselmeerpolders (1973): 'Cultuurrijp'. November 1973. Extra nummer 'Dier en plant in polderland'.

Sterna: jaarverslagen 1966 - 1974.

Stichting Natuurmonument de Beer: jaarverslagen 1967 - 1973.

Tjallingii, S. T. (1970): Inventarisatie van de in 1969 in Nederland broedende kluten. De Levende Natuur 73: 222 - 229.

Wolff W. & J. van de Kam (1972): Op de grens van zout en zoet. Amsterdam.